

KDC vernieuwt database katholieke migrantengemeenschappen

Op het terrein van zowel religie als migratie is er in de afgelopen decennia in Nederland veel veranderd. Regelmatig verschijnen rapporten om de ontwikkelingen in kaart te brengen en te duiden. Toch is er maar heel weinig bekend over wat zich op het snijvlak van deze twee thema's bevindt: de gemeenschappen van christenmigranten. Om tegemoet te komen aan de vraag naar betere onderzoeksgegevens stelt het KDC nu de vernieuwde database met katholieke migrantengemeenschappen beschikbaar.

Tekst: Anneloes van Kuijk | **Foto:** Ramses Peters

Foto hierboven: Anneloes van Kuijk op het KDC, met op de achtergrond de vernieuwde database katholieke migrantengemeenschappen. Foto: Ramses Peters.

Wie iets te weten wil komen over katholieken in Nederland met een migratieachtergrond, komt niet heel ver. Onderzoekers stuiten al snel op een gebrek aan basale gegevens en primaire bronnen. We kunnen zelfs niet bij benadering inschatten om hoeveel mensen het gaat. Waar degelijk onderzoek ontbreekt, kunnen maatschappelijke ontwikkelingen niet goed worden gesignaleerd en geduid. Beleid kan dan ongewenste gevolgen hebben voor groepen in de samenleving die over het hoofd worden gezien. Zowel vanuit onderzoeks- en erfgoedinstellingen als de katholieke migrantengemeenschappen groeit daarom de behoefte om de kennis, ervaringen en primaire bronnen uit dit deel van de Nederlandse samenleving beter zichtbaar te maken. Het raakt immers aan veel actuele

vraagstukken. Zoals kerkopbouw en ontkerkelijking, culturele diversiteit en inclusiviteit, immigratie en inburgering, en het vastleggen van erfgoed. Maar voordat we aan betere gegevens kunnen komen, moet eerst in kaart worden gebracht welke migrantengemeenschappen en organisaties er eigenlijk zijn. De overzichten die momenteel voorhanden zijn, hebben allemaal hun beperkingen en zijn soms deels gebaseerd op andere onvolkomen overzichten. Verouderde gegevens blijven zo in leven. De overdracht van de database van vijftig katholieke migrantengemeenschappen van het Nijmeegs Instituut voor Missiewetenschappen (NIM) was voor het KDC aanleiding om te investeren in een actuele opzet, aansluitend op de huidige onderzoekbehoeften.

Katholieke migranten in Nederland: ontbrekende cijfers

De samenstelling van de Nederlandse bevolking wordt bijgehouden door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), aan de hand van enkele vaste kerngegevens. Migratieachtergrond is er daar één van, maar religieuze gezindheid niet. Van de 4,3 miljoen migranten die ons land in maart 2021 telde, weten we dus niet of ze bij een religieuze gemeenschap zijn aangesloten. Het CBS peilt religieuze gezindheid wel afzonderlijk, maar net als andere onderzoeksinstellingen zoekt het CBS naar nieuwe criteria, vraagstellingen en indelingen. Want hoe meet je hoeveel mensen 'rooms-katholiek' zijn in tijden waarin mensen zich minder snel verbonden voelen met kerkelijke instituten, waarin een groeiende variatie is aan geloofsgroepen, en waarin religie steeds meer wordt geduid in termen van individuele zingeving? Het CBS gaat uit van zelftoeschrijving – het meet tot welke geloofsgroep respondenten zichzelf rekenen – en heeft in 2019 daarvoor een nieuwe antwoordcategorie opgenomen, namelijk 'internationale christelijke kerken, zoals Grieks of Russisch Orthodox'. De cijfers laten echter niet aflezen hoe r.-k. migranten zichzelf zien: als lid van een internationale kerk - of als onderdeel van de rooms-katholieke kerk? Al met al laten de CBS-statistieken gestage lijnen van secularisering zien. Terwijl in 1960 nog 80% van de Nederlanders zichzelf tot een christelijke kerk rekende, was dat in 2019 gedaald naar 46%. Het merendeel, 20% van alle Nederlanders, noemt zichzelf rooms-katholiek.

In 2018 nam het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) de kerkelijke deelname en geloofigheid van christenen onder de loep. Het rapport *Christenen in Nederland* wijdde een apart hoofdstuk aan migrantenkerken en concludeerde dat het "alleen al qua omvang een steeds belangrijkere geloofsgroep in Nederland aan het worden is". Die omvang liet zich echter lastig bepalen. De onderzoekers moesten het doen met verouderde inventarisaties en grove schattingen en kwamen zo op een aantal van 1 miljoen christenmigrant, waarvan het merendeel katholiek. Dit – wankel – cijfer wordt, bij gebrek aan beter, nog altijd gehanteerd in recentere onderzoeken en beleidsstukken.

Dat de katholieke migrantengemeenschap in Nederland in omvang zal toenemen, lijkt op basis van immigratietrends wel een logische verwachting. Met uitzondering van Europa neemt wereldwijd het aantal katholieken toe. Tegelijkertijd ontvangt Nederland immigranten uit steeds meer verschillende landen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) berekende in 2020 dat we per jaar meer dan 200.000 immigranten ontvangen, uit meer dan 220 landen. Polen en andere lidstaten van de voormalige Sovjet-Unie, Syrië en Ethiopië/Eritrea voeren de lijst aan.

Een andere bron van informatie is Samen Kerk in Nederland (SKIN), de landelijke belangenorganisatie voor christenmigrant. SKIN is voortgekomen uit het netwerk waarmee de protestantse christenmigranten zichzelf zo'n twintig jaar geleden hebben georganiseerd en heeft nog altijd sterke banden met de PKN. Hoewel SKIN steeds meer christenmigranten uit andere denominaties trekt, zien we nog niet alle katholieke gemeenschappen terug in de online database van SKIN.

Van de 41 migrantenparochies antwoorden in 2019 slechts negen op de vragen die KASKI hen voorlegde.

Een derde ingang is de ledenadministratie van de Nederlandse r.-k. kerkprovincie. Veel migrantengemeenschappen vallen onder de Nederlandse bisdommen, zodat hun leden meetellen in de landelijke totaalcijfers. Onderzoeksbureau KASKI zet die cijfers jaarlijks op een rij. Inzoomen op de migrantengemeenschappen zelf is lastiger. Van de 41 migrantenparochies die bij de bisdommen staan geregistreerd (naast de 625 territoriale parochies), antwoordden in 2019 slechts negen op de vragen die KASKI hen voorlegde. Samen met de zestien andere gemeenschappen die het jaar ervoor hadden gereageerd, komen 25 gemeenschappen in beeld. Van de andere zestien is niets bekend.

Hebben de bisdommen met die 41 parochies alle migrantengemeenschappen in het vizier? Cura Migratorum, de r.-k. organisatie voor multiculturele vraagstukken, zegt desgevraagd voldoende zicht te hebben op de grotere migrantengemeenschappen, inclusief de oosters-katholieke kerken die in Nederland zijn gevestigd. De contacten beperken zich noodgedwongen echter tot die met de 'oude bekenden'. Met het wegvallen van de fondsen voor Cura Migratorum in 2004 is veel expertise verdwenen, evenals de organisatorische ondersteuning. De bezuiniging was aangegrepen om de integratie van de migrantengemeenschappen in de territoriale parochies te bevorderen, maar de bisdommen hadden zich daar niet voldoende op kunnen voorbereiden. De organisatie bestaat momenteel uit vertegenwoordigers van de bisdommen Haarlem-Amsterdam, Utrecht en Rotterdam, onder voorzitterschap van de laatstgenoemde.

Naar een vernieuwde database

Het eerste – en tot nu toe enige – onderzoek dat een gedegen beeld geeft van de katholieke migrantengemeenschappen in Nederland, is van onderzoekers van het Nijmeegs Instituut voor Missiewetenschappen (NIM) en het KASKI uit 2006: *Een gebedshuis voor alle volken*. Om antwoord te krijgen op de vraag hoe toekomstbestendig deze gemeenschappen zijn, maakten ze een analyse van de destijds vijftig grootste gemeenschappen. De database die het onderzoek opleverde, werd tot 2018 up-to-date gehouden door het NIM en daarna overgedragen aan het KDC.

In de afgelopen jaren zijn er in ons land meer migrantengemeenschappen bijgekomen, evenals nieuwe onderzoeksvraagstukken. Daarnaast is de privacywetgeving veranderd. Drie redenen waarom de 'NIM-database' bij het KDC in een nieuwe jas is gestoken. Een groep deskundigen die zowel beroepsmatig als persoonlijk nauw bij katholieke migrantengemeenschappen betrokken zijn – waaronder de onderzoekers van de NIM-database en vertegenwoordigers van SKIN en Cura Migratorum – bevestigde tijdens een consultatie het belang van een nieuwe database. Ze zagen het ook als een logische taak voor het KDC, vanwege de waarde voor het onderzoek naar het maatschappelijk-katholieke leven. Het past ook mooi bij de oorspronkelijke missie van de Radboud Universiteit, waar het KDC deel van uitmaakt: de maatschappelijke emancipatie van katholieken in Nederland. →

Jorge Castillo Guerra
Frans Wijsen
Moniek Steggerda

Een gebedshuis voor alle volken

Kerkopbouw en kadervorming in rooms-katholieke allochtonengemeenschappen

Wat beoogt de database?

De KDC-database staat ten dienste van onderzoekers, beleidsmedewerkers, journalisten en belangstellenden. Het wil hen in staat stellen een snel overzicht te verwerven en een eigen populatie te selecteren voor verder onderzoek. De database is breed opgezet. Het WRR-rapport van 2020 laat zien hoe divers de huidige groep van migranten is en dat indelingen als allochtoon versus autochtoon of westerse versus niet-westerse herkomst al lang achterhaald zijn. Migrantengemeenschappen voelen zich onder zulke noemers dan ook zelden thuis. Ook onderzoekers hanteren verschillende termen, indelingen en definities. De KDC-database gooit het net daarom wijd uit. Onder de noemer 'internationale

diversiteit' omvat het geloofsgemeenschappen met duidelijk herkenbare - en nog altijd actuele - lijnen naar talen, culturen, bevolkingsgroepen en/of liturgieën van buiten Europees Nederland. Wel behoren ze allemaal tot de r.-k. gemeenschap; inclusief de oosters-katholieke kerken, en migrantengroepen uit de Oudkatholieke kerk en de charismatische beweging.

De KDC-database probeert ook de kleinere geloofsgroepen te vangen. Ze spelen mogelijk een grote rol in de kerkopbouw en maatschappelijke integratie. Het WRR-rapport laat zien hoe beweeglijk de migrantenwereld is en stelt: "De grote verscheidenheid naar herkomst en de kortere verblijfsduur

In Een gebedshuis voor alle volken geven onderzoekers van het NIM en KASKI een portret van vijftig rooms-katholieke migrantengemeenschappen in Nederland.

van immigranten maken het samenleven ingewikkelder, vooral in buurten, scholen en verenigingen. Er is ook een risico van versplintering, van het uit elkaar vallen van de samenleving in tal van kleinere groepen die houvast zoeken in hun eigen identiteit en met de ruggen naar elkaar komen te staan". Religie biedt dat houvast en kan zowel verbinden als scheiden. Het komt in het WRR-rapport echter niet aan bod.

Naast geloofsgemeenschappen bevat de KDC-database ook maatschappelijke organisaties van en voor r.-k. migranten. Het onderscheid is vaak niet zo scherp te trekken. Het kerkelijk leven, waar jonge gezinnen actief aan deelnemen, omvat als vanzelfsprekend onderlinge hulp op allerlei vlakken. Onderzoek van bureau Verwey-Jonker uit 2020 illustreert de grote maatschappelijke waarde daarvan, zelfs voor een moderne wereldstad als Rotterdam. Het beschrijft hoe 176 organisaties op levensbeschouwelijke grondslag (waarvan 21% rooms-katholiek, inclusief de r.-k. migrantengemeenschappen) dé basis vormen voor de sociale samenhang in deze stad. Het berekende ook de marktwaarde van al het maatschappelijke vrijwilligerswerk dat gezamenlijk wordt verzet: maar liefst 330-365 miljoen euro.

Tellen we dit alles op bij de constatering van het CBS dat religie in ons land, ondanks de seculariseringsstatistieken, "nog steeds een onderscheidende factor is voor diverse facetten van de leef-situatie", dan zien we dat er nog veel onderzoeksvragen open liggen. De verwevenheid tussen kerk en samenleving is onmiskenbaar; en de geloofsgemeenschappen en hun organisaties vormen de concrete schakels ertussen. Juist het perspectief vanuit migrantengemeenschappen kan helpen om vraagstukken rond religie en migratie in een ander daglicht te zien. ¶

Wilt u meehelpen?

- Staat uw gemeenschap of organisatie goed vermeld? Vraag uw gegevens op!
- Uw gemeenschap of organisatie toevoegen? Vul de vragenlijst in!
- Meedenken? Neem contact op met: anneloes.vankuijk@ru.nl